

Bergensmodellens rolle i fremtidens nasjonale kulturpolitikk: Bergen som dynamisk kontrapunkt til Oslo

Kvalitet, nyskaping, formidling og talentutvikling i front

Et ganske så unikt fundament for Bergens solide posisjon som kunstby ligger i noen få, tett samvirkende klynger av sterke, profesjonelle kulturaktører. Det er lett å peke på klyngen med dypest røtter i Bergens historie og tradisjon. Med basis i bl.a. Musikkelskapet Harmonien, har Bergen utviklet en unik knoppskytingsstrategi som i løpet av noen ti-år har sørget for en bred vifte av gjensidig avhengige og gjensidig interesserte kulturaktører. Ikke minst er Edvard Grieg Kor og Bergen Nasjonale Opera begge institusjoner som i senere år er resultater av denne knoppskytingen. Dette gjaldt i sin tid også for Festspillene i Bergen, Norges eldste, største og viktigste festspill.

Med visse forbehold kan vi samtidig slå fast at staten har vært en garantist for nokså stabile, om enn ikke særlig ekspansive, rammevilkår, de senere år. En slik rolle som garantist bør staten fortsatt ha. En nasjonal infrastruktur, med sterke og selvstendige kulturinstitusjoner, fordrer et nasjonalt grep som det bør være statens ansvar å sikre. For Bergens vedkommende: Alle de nevnte institusjonene som over tid er bygget opp, må regnes med i den nasjonale infrastrukturen som må sikres gjennom direkte statlig tilskuddsmedvirkning. Musikkelskapet Harmonien med sitt Bergen Filharmoniske Orkester, et av Europas eldste symfoniorkestre og en vesentlig bærer av norsk musikkarv og kulturell identitet, må fortsatt regnes med blant de nasjonale kulturinstitusjonene.

Med statens store satsning på et nytt operahus i Oslo fulgte en kulturpolitisk ambisjon om at det skulle legges en ny og forsterket strategi for produksjon og formidling av opera over hele landet. Dette var bakteppet for etableringen av Bergen Nasjonale Opera i 2007 og som var et sterkt uttrykk for en ambisjon om endelig å kunne få etablert en profesjonell operainstitusjon i Bergen, i samarbeid med Bergen Filharmoniske Orkester. Ikke minst som en konsekvens av denne ambisjonen må også etableringen av Edvard Grieg Kor forstås. Et stedlig profesjonelt kor og orkester er avgjørende fundament for en profesjonell operavirksomhet og for høykvalitets symfoniske vokalproduksjoner.

Denne opera-symfoniske klyngen i Bergen er i dag med på å sette agendaen for kvalitet, nyskaping, formidling og talentutvikling innenfor sine kunstfelt nasjonalt, og bidrar til at Bergen stadig oppleves som relevant og interessant - ikke minst internasjonalt. Fjorårets formidable suksess med vår fellesproduksjon av operaen Peter Grimes under Edinburgh International Festival er et sterkt uttrykk for det. Og, dette er et viktig kulturpolitisk poeng: Nasjonalt utgjør denne klyngen det største og viktigste kontrapunktiske motstykke til hovedstadens opera- og symfoniske virksomhet, noe som i seg selv er av stor betydning for en dynamisk kunstutvikling på dette feltet i landet vårt.

Bergenske basisinstitusjoner ved et veiskille

Bergen er like fullt ved et veiskille hva gjelder den videre utvikling av klassisk musikk og opera i Vestlandsregionen. Dette gjelder særlig det sentrale spørsmålet om staten fortsatt vil hegne om og ikke minst videreutvikle denne opera-symfoniske basisklyngen av bergenske kulturaktører. Den ferskeste enheten innen denne opera-symfoniske trekanten, nemlig Edvard Grieg Kor, befinner seg ennå i en startfase, men har allerede en omfattende merittliste å vise til, ikke minst har koret høstet stor internasjonal suksess. EGK består per i dag av kun 8 sangere i 70%-stillinger. Dette er selvsagt alt for lite til å fylle behovene til en helårlig opera- og symfonisk virksomhet foruten et profesjonelt kors egenprogrammerende virksomhet, turnevirksomhet, formidlingsaktiviteter, skoleprogram og talentutviklingsarbeid. Det er nødvendig å sette seg en ambisjon om en langsiktig utbygging av

Edvard Grieg Kor til 24 sangere i fulle stillinger, med en bred portefølje av oppgaver som nevnt ovenfor.

Bergen Nasjonale Opera feiret nylig sitt 10-års jubileum, og som helårlig profesjonell operaprodusent befinner denne institusjonen seg fortsatt i sin begynnelse. BNO har likevel allerede rukket å gjøre seg tydelig og positivt bemerket, ikke minst internasjonalt. Opera produsert i Bergen er blitt eksportert både nasjonalt og internasjonalt. Men også her står den offentlige bevilgningsutviklingen på stedet hvil. En naturlig ambisjon for Bergen burde være at byens operaselskap kan presentere minst 4-5 fullskalaproduksjoner i løpet av en sesong, i tillegg til å videreutvikle eksisterende satsning på småformatoppsetninger, turnering, formidlingsaktiviteter, skoleprogram og talentutviklingsarbeid.

Musikkselskapet Harmonien med sitt Bergen Filharmoniske Orkester er som nasjonalorkester også Vestlandets musikalske flaggskip og har gjennom lang tid kunnet bygge seg opp til å bli dagens nasjonale og vitale orkesterinstitusjon, med et sterkt internasjonalt omdømme, og som også inkluderer Bergen Filharmoniske Kor, talentsatsningen BFUng og strømmetjenesten BergenPhiLive. Men også Harmonien sliter med en offentlig rammetilskuddsutvikling på stedet hvil, og som i reelle kroner innebærer en tilbakegang. Konsekvensen er flere musikerstillinger som ikke besettes, slik at BFO per dato igjen teller under 100 musikere. En videre utbygging er for tiden utelukket. Som rent symfoniorkester av internasjonal toppklasse burde orkesteret hatt 105 stillinger (jfr OFO). Men ser vi på BFOs rolle i en større portefølje-sammenheng, som foruten det symfoniske programmet inkluderer omfattende operavirksomhet, formidlingsprogram, skoleprogram og talentutviklingsarbeid, foruten turnevirksomhet regionalt og internasjonalt, avtegner det seg helt andre behov. En modell verdt å se nærmere på, er Leipzig Gewandhausorchester. Dette orkesteret regnes blant verdens ledende, består av 175 musikerstillinger, og betjener et svært omfattende symfonisk konsertprogram samt en helårlig opera- og kirkemusikalsk virksomhet. En slik tenkning, om ikke nødvendigvis med et fullt så ambisiøst måltall hva gjelder orkesterstørrelse, burde det være grunn til å vurdere for Vestlandsregionen frem mot 2040.

Bergen må kunne forventes å ta et nytt og stort steg fremover de nærmeste 20 år som kulturby, som kultursentrum for en ny Vestlandsregion og ikke minst som dynamisk motstykke til hovedstaden. Med økt opera-, musikkteater- og konsertproduksjon, økt vekt på formidling og talentutvikling, må antall musikere i Bergen Filharmoniske Orkester økes, antall sangere i Edvard Grieg Kor økes, foruten at Bergen Nasjonale Operas produksjonsrammer må styrkes vesentlig. Bergen har engasjerte private støttespillere som gjerne bidrar betydelig, men en styrking av institusjonsrammene er først og fremst en offentlig oppgave. Det er i denne sammenheng verdt å stanse opp ved en betraktning over utviklingen i den samlede offentlige driftsstøtten til den opera-symfoniske klyngen i Bergen vrs de tilsvarende institusjoner i Oslo, dvs DNO&B og OFO. En sammenstilling viser at den statlige bevilgningsforskjellen mellom Oslo og Bergen på det opera-symfoniske feltet har økt med over 100% den siste 10-års perioden. Denne forskjellen utgjør nå flere hundre millioner. Det fremstår som en uholdbar situasjon at Norges nest største by og hovedstadskontrapunkt underlegges en slik substansiell bevilgningsmessig diskriminering .

En samlende arenaklynge

I et slikt perspektiv har Bergen også en betydelig utfordring i å få styrket de romlige rammene for de nevnte institusjonene. Byen og regionen trenger en utvidet fysisk infrastruktur som legger til rette for høykvalitets kunstutøvelse, formidling, publikums- og talentutvikling; vi trenger å skape åpne og inviterende møteplasser mellom kunsten og publikum. På dette feltet har Bergen stått på stedet hvil i alt for lang tid. Bergen trenger et nytt opera- og konserthus i samspill med Grieghallen som styrker

Bergen og Vestlandets kunstneriske kraftsentrum på det opera-symfoniske området og som kan løfte regionens kulturliv for kommende generasjoner.

Musikkselskapet Harmonien og Bergen Nasjonale Opera har sammen med Grieghallen as derfor nå lansert et forslag om å bygge en mellomstor scene og sal delvis nedsenket under bakken vis-à-vis Grieghallen på Edvard Griegs plass.

Vi foreslår at bygget funksjonelt spisses for akustisk opera, musikkteater og konserter, men at det legges til rette for at musikaler, rytmisk og elektronisk forsterkede musikk- og sceneuttrykk, ballett og dans også finner sted i den nye salen. Både institusjonelle og frie kulturaktører vil få nye utviklingsmuligheter her. En mulighetsstudie utført av Rambøll as viser at det nye opera- og konserthuset vil kunne romme en scene og sal med 1000 publikumsplasser med førsteklasses akustikk. Huset vil inneholde inviterende publikumsfasiliteter, prøvesaler og scenetekniske støttefunksjoner, samtidig som nye konferanse- utstillingsarealer bygges under bakken. Det nye huset vil komplementere Grieghallens funksjoner i dag. Med det nye husets moderne foajefasiliteter knyttet sammen med Grieghallens ikoniske foaje, skapes muligheter for åpne og levende møteplasser for publikum dagen og uken gjennom.

Vi har videre foreslått at nabobygget Nygård skole kan utvikles til et senter for opplæring og talentutvikling av barn og unge innen musikk og andre uttrykksformer, inklusive Bergen Kulturskole. Den helhetlige tanken er å utvikle området til et samlende «Griegkvartal». Griegkvartalet kan bli en kulturarena-klynge av internasjonalt format og en nasjonal møteplass for musikalske og sceniske uttrykk, formidling og talentutvikling, konferanser og utstillinger. Griegkvartalet vil bety en betydelig styrking av Vestlandets kulturelle infrastruktur. Som et samlende kulturelt kraftsenter vil Griegkvartalet legge grunnlag for ny kunstnerisk kreativitet og nye opplevelser for et større publikum. Plasseringen ved siden av den godt etablerte Grieghallen vil opplagt gi betydelige besparelser på investering og drift, men vil også skape kunstneriske og publikumsmessige synergier. Huset vil komplementere Grieghallens nåværende funksjoner og vil øke Grieghallens samlede fleksibilitet betraktelig.

Et nasjonalt kulturelt tyngdepunkt

Stillstand kan raskt bli til stagnasjon og tilbakegang. Den opera-symfoniske institusjonsklyngen i Bergen trenger nå en ny positiv omdreining for å møte fremtiden. Lysende, kraftfulle kunstinstitusjoner i åpne og inviterende arenaer er avgjørende for et vitalt og nyskapende kunst- og kulturliv, også i Bergen og Vestlandsregionen. En sterk klynge av statlig forankrede institusjoner skaper publikumsmessig attraksjon, gir relevans internasjonalt og skaper attraktive arbeidsplasser både i og utenfor feltet selv. Landet vårt trenger minst to nasjonale kulturelle tyngdepunkt som gjennom sin respektive egenart kan skape kunstnerisk spenning og en dynamisk utvikling. Bergen som landets nest største by og Vestlandets hovedstad har forutsetningene for å fylle en slik rolle på flere kunstfelt. Vi ber om at dette perspektivet blir gitt oppmerksomhet og prioritet i den varslede kulturmeldingen.

Bergen, 15. februar 2018

Musikkselskapet Harmonien

Bergen Nasjonale Opera

Edvard Grieg Kor

Egil Herman Sjursen
Styreleder

Harald Victor Hove
Styreleder

Pål Lorentzen
Styreleder

Bernt Einar Bauge
Adm. direktør

Mary Miller
Operasjef

Simon Kirkbride
Daglig leder

